

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕКТОР „ЗЪРНОПРОИЗВОДСТВО“

Сектор „Зърнопроизводство“ има стратегическо значение за задоволяването на продоволствените нужди на населението, за ръста на националната икономика и външната търговия и за запазването на социалния мир в селските райони. С настоящата стратегия за развитието на сектор „Зърнопроизводство“ се цели повишаване на производствения капацитет и конкурентоспособността на производителите, както и подобряване на социално-икономическите аспекти на сектора. Стратегията е изготвена от Националната асоциация на зърнопроизводителите за нуждите на Бизнес-научния съвет, сформирани от Министъра на земеделието и храните. Тя е насочена към зърнопроизводството на национално ниво и е базирана върху анализ на зърнените и техническите маслодайни култури. В унисон със Стратегията за развитие „Европа 2020“ и със следващия програмен период на ОСП 2014-2020г. настоящата стратегия обхваща периода до 2020г. С цел систематичност и универсалност е спазена в почти пълна степен предложената от Съвета структура за изготвяне на стратегия.

1. Анализ на състоянието на сектор „Зърнопроизводство“

• Обработваема земя

През 2011 г. обработваемите земи заемат 3 227 237 ха или 63,4% от използваната земеделска площ. В последните десет години от развитието на българското земеделие се наблюдава запазване на обема от обработваеми площи, както и нарастване на относителния дял на зърнените и техническите култури към обработваемата земя. Нарастването се дължи основно на увеличените площи с пшеница, царевица, слънчоглед и индустриални маслодайни култури.

Относителен дял на културите към обработваемата земя (по данни на МЗХ, отдел «Агростатистика»)

Вид/ година	2007	2008	2009	2010	2011
Зърнени и технически култури	80.50%	81%	82.1%	78.7%	80.6%
Угари	9.5%	7.5%	6.3%	6.6%	5.4%
Други култури	10%	11.5%	11.6%	14.7%	14%

Използване на земята по категории земеделска площ (по данни на МЗХ, отдел «Агростатистика»)

Категории използвана земеделска площ	Площ (хектари)	
	2003г.	2010г.
Използвана земеделска площ	5 326 328	5 051 866
Обработваема земя	3 238 782	3 162 526
Зърнени култури	1 626 667	1 796 148
Технически култури	785 228	1 077 024

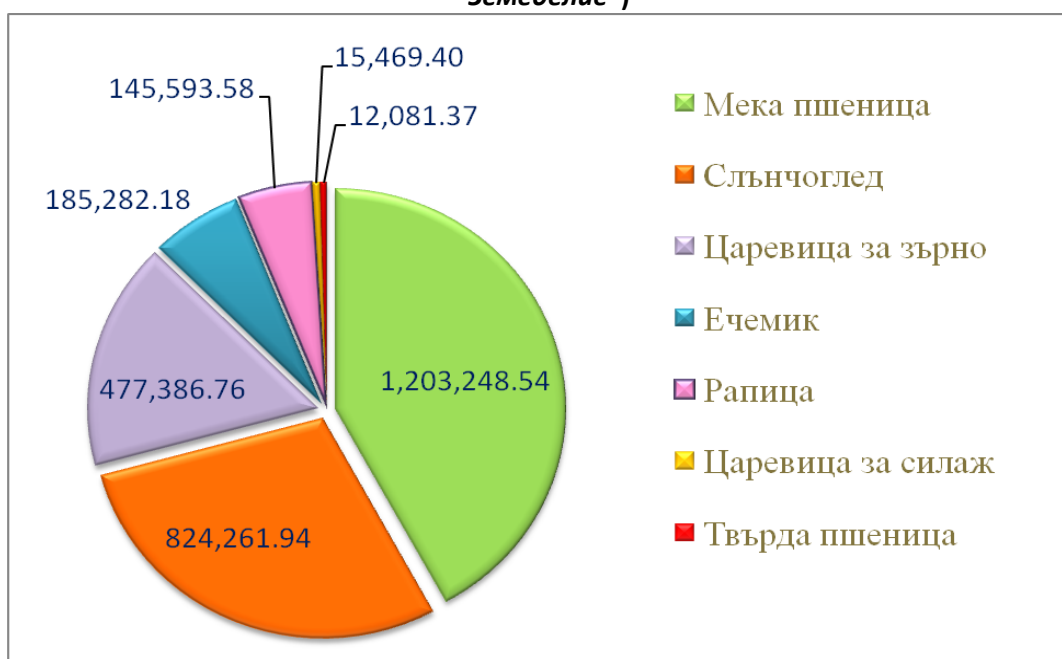
Пшеницата остава най-масовата култура в България през последните десет години, движейки се около 12 млн.дка засети площи ежегодно и над 11.5 млн.дка. реколтирани площи. Слънчогледът също запазва своето водещо място в заетостта на обработваемите земи, като постепенно увеличава засетите площи до 8 млн.дка. Като стратегически важна в световен мащаб култура, царевицата бележи плавен ръст в засетите площи до над 4.5 млн.дка., но показва нестабилност и колебливост в реколтираните площи. Наблюдава се постепенен спад на засетите и

реколтирани площи с ечемик до под 2 млн.дка. След стабилен ръст на площите с рапица през 2010 и 2011г., през последните две стопански години е налице редуциране на засетите площи, вследствие на силно намаление на реколтираните площи поради специфичността и трудното презимуване на културата.

Реколтирани площи по култури за периода 2000 – 2011 г., дка (по данни на МЗХ, отдел «Агростатистика»)

Култури	Пшеница	Ечемик	Царевица	Слънчоглед	Рапица
Години					
2000	11 218 000	2 268 000	5 763 000	5 920 000	н/и
2001	13 555 054	2 921 965	3 531 130	3 897 415	167 000
2002	13 686 273	3 887 975	3 040 545	4 710 132	69 014
2003	8 410 144	2 706 124	4 146 804	6 596 317	126 869
2004	10 396 794	3 289 238	3 832 169	5 927 651	112 502
2005	11 018 067	2 645 186	2 987 125	6 350 026	109 930
2006	9 703 923	1 857 045	3 502 912	7 505 209	158 374
2007	10 879 959	1 868 499	2 143 670	6 023 976	539 989
2008	11 115 331	2 226 587	3 293 450	7 216 892	875 156
2009	12 477 179	2 584 986	2 742 291	6 837 114	1 083 721
2010	11 315 647	2 453 284	3 275 248	7 298 892	2 119 540
2011	11 374 623	1 789 932	3 994 209	7 471 312	2 313 087
2012	11 663 493	1 914 318	4 667 885	7 807 554	1 345 160

Декларираны площи по култури в ха - кампания за директни плащания 2012 (по данни на ДФ "Земеделие")

• **Производство в сектор „Зърно“**

През последните пет години България се нареди на подобаващо място сред световните и европейските страни по производство на зърнени и маслодайни култури. Страната ни заема между 22-ро и 24-то място по производство на пшеница в световен мащаб и 7-мо място по производство на слънчогледово семе в световен мащаб (по данни на Американския Департамент по Земеделие).

Производство на зърнени и маслодайни култури по години, тона (по данни на МЗХ, отдел «Агростатистика»)

Култури	Пшеница	Ечемик	Царевица	Слънчоглед	Рапица
Години					
2000	3 406 293	636 455	1 097 733	598 852	н/и
2001	4 077 497	930 918	872 645	405 087	18 800
2002	4 122 765	1 211 435	1 288 105	645 369	8 061
2003	2 003 937	524 990	1 161 107	788 763	11 291
2004	3 961 178	1 180 836	2 123 022	1 078 832	22 388
2005	3 478 066	657 863	1 585 701	934 855	21 778
2006	3 301 882	546 292	1 587 805	1 196 570	28 463
2007	2 390 610	419 762	312 860	564 447	93 018
2008	4 632 210	878 001	1 368 347	1 300 711	231 176
2009	3 976 852	858 679	1 290 833	1 317 979	235 490
2010	4 094 597	833 271	2 047 414	1 536 321	544 841
2011	4 458 492	707 022	2 209 204	1 439 702	519 910
2012	4 404 947	661 932	1 717 785	1 387 780	271 041

Българското зърнопроизводство бележи значителен напредък по отношение ръста на средните добиви през последното десетилетие. Увеличението на добивите безспорно се дължи на осъвременяване на технологиите на производство, на модернизиранието на земеделската техника и нарастване на компетентността на българските производители. Въпреки всичко, България все още изостава по отношение на добивите и е далеч от средния добив за страните от Европейския съюз през последните две години – 540-560 кг/дка при пшеница, 430 кг/дка при ечемик и 730-760 кг/дка при царевица (по данни на *Sora-Sogesa*). Наблюдава се и повишаване на качеството на българското зърно. Данните от окачествяването на пшеницата от реколтата 2012г. сочат, че 89% от произведената пшеница е с много високи хлебопекарни качества. Количеството зърно от I-ва, II-ра и II-ра Б групи през 2012г. реколтна година е на рекордно за последните 20 години ниво (по данни на *НСЗ*).

Средни добиви на зърнени и маслодайни култури по години, кг/дка (по данни на МЗХ, отдел «Агростатистика»)

Култури	Пшеница	Ечемик	Царевица	Слънчоглед	Рапица
Години					
2000	303.6	281.0	190.0	101.2	н/и
2001	301.0	319.0	247.0	104.0	113.0
2002	301.0	312.0	424.0	137.0	117.0
2003	238.0	194.0	280.0	120.0	89.0
2004	381.0	359.0	554.0	182.0	199.0
2005	316.0	249.0	531.0	147.0	198.0
2006	340.3	294.2	453.3	159.4	179.7
2007	219.7	224.7	145.9	93.7	172.3
2008	416.7	394.3	415.5	180.2	264.2
2009	318.7	332.2	470.7	192.8	217.3
2010	361.9	339.7	625.1	210.5	257.1
2011	392.0	395.0	553.1	192.7	224.8
2012	377.7	345.8	368.0	177.7	201.5

• **Износ в сектор „Зърнопроизводство“**

Единственият отрасъл в икономиката на страната, който през последните години формира положително външнотърговско салдо, е селското стопанство. Този показател го определя като жизнен отрасъл, способен да допринесе за изграждането на конкурентен и ефективен производствен и бизнес потенциал. По данни на НСИ през 2011 г. водещо място в аграрния износ на страната заемат следните продукти: семена от слънчоглед (1 040 706 тона); пшеница и смес от пшеница и ръж (2 137 202 тона); царевица (932 336 тона); семена от рапица или репица (475 837).

Износ на пшеница по години, тона (по данни на Агенция „Митници“ и НСИ)

Години	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012
Страна						
ЕС	781 996	175 310	1 066 238	1 324 050	н/и	н/и
Страни от региона	41 989	151 146	108 818	6 710	н/и	н/и
Други страни	213 365	101 534	1 150 276	227 888	н/и	н/и
Общо – тона	1 037 350	427 989	2 325 332	1 558 648	1 993 883	2 425 107

По данни на НСИ около 93% от общия експорт на пшеница през 2011/12 година са насочени за ЕС, основно за Испания (1 035,8 хил. тона), Италия (476,1 хил. тона), Гърция (367,5 хил. тона) и Румъния (238,1 хил. тона). Износът за трети страни е в размер на 170,6 хил. тона, като най-големи количества са реализирани в Етиопия (36,5 хил. тона), Либия (35,3 хил. тона) и Македония (32,4 хил. тона).

В световната търговия през 2011/12г. България се нарежда на 12-то място по износ на пшеница и на 1-во място по износ на слънчогледово семе (по данни на Американския Департамент по Земеделие).

- **Стопанства по показател „стопанисвани площи“**

Декларираните площи по сегменти - кампания за директни плащания 2012 (по данни на ДФ „Земеделие“)

Сегмента	Брой заявления	Заявена площ ха	% от всички кандидати	% от цялата площ
<50	76,872	537,383.48	89.78%	14.78%
50-100	3,454	241,292.31	4.03%	6.64%
100-150	1,241	150,501.86	1.45%	4.14%
150-200	626	108,709.18	0.73%	2.99%
200-300	849	208,577.27	0.99%	5.74%
300-400	500	173,153.12	0.58%	4.76%
400-500	381	170,746.19	0.44%	4.70%
500-600	294	161,392.58	0.34%	4.44%
600-700	252	162,202.67	0.29%	4.46%
700-800	164	122,447.54	0.19%	3.37%
800-900	138	116,961.68	0.16%	3.22%
900-1000	124	117,515.87	0.14%	3.23%
1000-2000	557	762,676.79	0.65%	20.97%
2000-3000	116	275,730.21	0.14%	7.58%
3000-4000	19	64,648.60	0.02%	1.78%
4000-5000	13	55,915.78	0.02%	1.54%
5000-6000	4	23,131.05	0.00%	0.64%
6000-7000	2	13,360.79	0.00%	0.37%
7000-8000	3	21,752.78	0.00%	0.60%
8000-9000	2	17,381.73	0.00%	0.48%
9000-10 000	1	9,243.30	0.00%	0.25%
Над 10 000	8	121,710.62	0.01%	3.35%
Общо	85,620	3,636,435.38	100%	100%

Декларираните през 2012г. в Държавен Фонд „Земеделие“ площи за подпомагане очертават ясно гръбнака на българското зърнопроизводство. Стопанствата, обработващи площи от 500 до 30000 дка, заемат над 76 % от декларираните площи за подпомагане или почти 28 млн. дка земя.

По данни на МЗХ от предварителните резултати от преброяването на земеделските стопанства през 2010 г., около 80% от използваната земеделска площ е взета под наем или аренда, а останалата земя е собственост на стопанствата.

- **Производствени разходи и себестойност**

През последните години се очертава трайна тенденция на ежегодно повишаване на производствените разходи за отглеждане на зърнени и маслодайни култури, както и сериозно нарастване на себестойността на продукцията в рамките на 15 -20 % всяка година.

По данни на САПИ, средните разходи за производство на пшеница от реколта `2012 са 127 лв./дка. При среден добив за страната от 398 кг/дка (по оперативни данни), средната себестойност на тон пшеница от реколта `2012 е около 319 лв. За сравнение, себестойността на продукцията от предходната реколта `2011 възлиза на около 256 лв./тон.

Средни разходи за отглеждане на зърнени и маслодайни култури, лв/дка (по данни на НАЗ)

Култура	2010/11	2011/12
Пшеница	124.91	141.23
Ечемик	117.94	136.33
Царевица	147.13	161.77
Слънчоглед	117.43	137.31
Рапица	149.38	159.93

В разходите за отглеждане на културите са включени следните пера: семена, гориво, рента, торове и пестициди, амортизация, лихви, разходи за управление, незавършено производство и други разходи.

• **Стойност на продукцията**

По данни на МЗХ през 2011 г. стойността на продукцията от подсекторите „Зърнени култури“ и „Технически култури“ е съответно 2 339,2 млн. лева и 1 801,6 млн. лева. Двата сектора заедно формират 83,3% от стойността на продукцията от растениевъдството и около половината (48,7%) от стойността на продукцията от отрасъл „Селско стопанство“ като цяло.

През 2011г. за формирането на стойността на крайната продукция от отрасъл „Селско стопанство“ най-голям принос имат следните растениевъдни продукти:

- Мека пшеница – дял от 15,4% (1 307,6 млн. лева);
- Слънчоглед – дял от 11,7% (996,5 млн. лева);
- Царевица за зърно – дял от 8,5% (726,3 млн. лева);
- Рапица и репица – дял от 4,9% (417,9 млн. лева);
- Тютюн – дял от 3,3% (278,4 млн. лева);
- Ечемик – дял от 2,4% (205,4 млн. лева).

• **Пазар на земеделска земя**

За периода 2004-2012г. се наблюдава трайна тенденция за повишаване на цената на земеделската земя, достигайки 550 лв/дка за 2012г. Струва си да се отбележи, че през 2012г. ръстът на цената на земята спрямо 2004г. е 272%. Увеличава се, също така, изплащаната на собствениците на земеделски земи средна рента, като за 2012г. достига 33 лв/дка и надминава подпомагането по СЕПП в размер на 26,40 лв/дка. През последните три стопански години е налице ръст на средната рента с 22% всяка година. Изплащаната от арендаторите рента осигурява финансов ресурс за собствениците на земеделски земи в размер на приблизително 1 млрд. лв. годишно, грижейки се по този начин за поддържането на социален мир в селските райони и подобряването на жизнения статус на селското население.

**Развитие на пазара на земеделска земя за периода 2004-2012г. (по данни на САПИ и БАСЗЗ,
данните за цената за 2012 г. са прогнозни)**

година	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
брой сделки	45885	67000	92000	125062	121568	110000	107000	126000	
продадена земя в дка	452630	600000	900000	1152937	1286806	1000000	1080000	1185000	
средна цена лв/дка	148	169	197	235	312	297	320	440	550
обем на пазара в млн. левове	66,99	101,40	177,30	270,94	401,48	297,00	345,60	521,40	
промяна на цената на земята спрямо предходната година	-	14,2%	16,6%	19,3%	32,8%	-4,8%	7,7%	37,5%	25,0%
промяна на цената на земята спрямо 2004	-	14,2%	33,1%	58,8%	110,8%	100,7%	116,2%	197,3%	271,6%

Средна рента за периода 2005-2013 (по данни на БАСЗЗ)

стопанска година	2005-06	2006-07	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11	2011-12	2012-13
ср.рента лева /дка	10	12,5	14	16	18	22	27	33
рента/пазарна цена	5,9%	6,3%	6,0%	5,1%	6,1%	6,9%	6,1%	6,0%
ръст на рентата		25,0%	12,0%	14,3%	12,5%	22,2%	22,7%	22,2%

• **Въоръженост със земеделска техника в сектор „Зърнопроизводство“**

Благодарение на направените инвестиции с помощта на мерки по Програма САПАРД и по Програма за развитие на селските райони 2007-2013г., е налице тенденция на обновяване на машинно-тракторния парк. Въпреки всичко, машинният парк е силно амортизиран – средна възраст 18 – 21 години и дял на машините над 10 години – над 80%, а темпът на обновяване остава нисък между 3 и 4% годишно (по данни на БАТА).

Въпреки че се наблюдава тенденция за увеличаване на енергоосигуреността през последните години – 205 к.с./1000 дка за 2010г., по този показател България изостава от другите страни членки на ЕС. За страните от ЕС осигуреността е средно 230 к.с., като за Германия достига до 460 к.с. на 1000 дка обработваема земя (по данни на КТИ).

Наблюдава се тенденция за намаляване на площта, която обработва един физически трактор – 57 ха, но и по този показател България значително отстъпва от другите страни членки на ЕС. Във Великобритания един физически трактор обработва 34 ха земя, в Германия – 11,6 ха, Франция – 15,3 ха, Дания – 25,5 ха, Португалия и Гърция – по 16 ха (по данни на КТИ).

В България през 2010г. един зърнокомбайн ожънва 141 ха житни култури, във Великобритания – 71 ха, в Германия – 30 ха, във Франция – 52 ха и т.н (по данни на КТИ).

Брой на регистрираните машини по групи и разпределение на възрастовата им структура по години за периода 2004-2010г. (по данни на КТИ)

ВИД	Год.	Общо брой	ВЪЗРАСТ											
			до 2 години		3 - 4 години		5 - 6 години		7 - 8 години		9 - 10 години		над 10 години	
			брой	%	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%
КОЛЕСНИ ТРАКТОРИ	2004	28903	884	3.1%	497	1.7%	943	3.3%	661	2.3%	1168	4.0%	24750	85.6%
	2005	33966	1119	3.3%	670	2.0%	1002	3.0%	858	2.5%	1269	3.7%	29048	85.5%
	2006	38597	1542	4.0%	1018	2.6%	761	2.0%	1275	3.3%	847	2.2%	33154	85.9%
	2007	43690	2030	4.6%	1325	3.0%	852	2.0%	1220	2.8%	1072	2.5%	37191	85.1%
	2008	48761	3026	6.2%	1661	3.4%	1258	2.6%	938	1.9%	1544	3.2%	40334	82.7%
	2009	52605	3394	6.5%	1974	3.8%	1649	3.1%	999	1.9%	1442	2.7%	43147	82.0%
	2010	55925	3239	5.8%	2514	4.5%	1929	3.4%	1438	2.6%	1152	2.1%	45653	81.6%
БЕРИЖНИ ТРАКТОРИ	2004	2059	3	0.1%	2	0.1%	22	1.1%	4	0.2%	15	0.7%	2013	97.8%
	2005	2286	7	0.3%	1	0.0%	19	0.8%	17	0.7%	21	0.9%	2221	97.2%
	2006	2449	14	0.6%	5	0.2%	6	0.2%	28	1.1%	8	0.3%	2388	97.5%
	2007	2569	12	0.5%	9	0.4%	2	0.1%	20	0.8%	22	0.9%	2504	97.5%
	2008	2510	17	0.7%	12	0.5%	8	0.3%	9	0.4%	35	1.4%	2429	96.8%
	2009	2474	26	1.1%	14	0.6%	11	0.4%	4	0.2%	28	1.1%	2391	96.6%
	2010	2470	32	1.3%	35	1.4%	21	0.9%	11	0.4%	11	0.4%	2360	95.5%
ПРИКАЧНИ, НАВЕСНИ И СТАЦИОНАРНИ МАШИНИ	2004	70799	2919	4.1%	1407	2.0%	2525	3.6%	1913	2.7%	2980	4.2%	59055	83.4%
	2005	79646	3936	4.9%	1694	2.1%	2643	3.3%	2402	3.0%	3387	4.3%	65584	82.3%
	2006	84891	4294	5.1%	2844	3.4%	2123	2.5%	3318	3.9%	2373	2.8%	69939	82.4%
	2007	90384	4820	5.3%	3927	4.3%	2050	2.3%	3067	3.4%	2809	3.1%	73711	81.6%
	2008	95024	6253	6.6%	4606	4.8%	3204	3.4%	2506	2.6%	3717	3.9%	74738	78.7%
	2009	103008	8893	8.6%	5454	5.3%	4546	4.4%	2378	2.3%	3449	3.3%	78288	76.0%
	2010	106749	10155	9.5%	5153	4.8%	5039	4.7%	3348	3.1%	2752	2.6%	80302	75.2%
ЗЪРНОКОМБАЙНИ	2004	6979	264	3.8%	170	2.4%	298	4.3%	173	2.5%	179	2.6%	5895	84.5%
	2005	7872	356	4.5%	193	2.5%	309	3.9%	287	3.6%	237	3.0%	6490	82.4%
	2006	8514	348	4.1%	246	2.9%	256	3.0%	403	4.7%	237	2.8%	7024	82.5%
	2007	8951	267	3.0%	329	3.7%	226	2.5%	368	4.1%	347	3.9%	7414	82.8%
	2008	9258	435	4.7%	338	3.7%	278	3.0%	278	3.0%	432	4.7%	7497	81.0%
	2009	9659	666	6.9%	277	2.9%	339	3.5%	251	2.6%	393	4.1%	7733	80.1%
	2010	9821	798	8.1%	239	2.4%	375	3.8%	285	2.9%	333	3.4%	7791	79.3%

• **Българското зърнопроизводство в рамките на ОСП**

Налице е висок процент на усвояемост на европейските средства по Схемата за единно плащане на площ и постепенно увеличение на ресурса по Схемата. Независимо от това, всяка година се наблюдава намаление на относителния дял на субсидиите в общия приход на зърнопроизводителите. Трябва да се подчертае, че средствата за подпомагане по Първи и Втори стълб на Общата селскостопанска политика 2007-2013г. за българските земеделски производители са значително по-ниски в сравнение с тези на производители от други европейски държави-членки. Дискриминиращото и неравностойно подпомагане на българските земеделци в рамките на ОСП намалява конкурентоспособността им на общите европейски пазари.

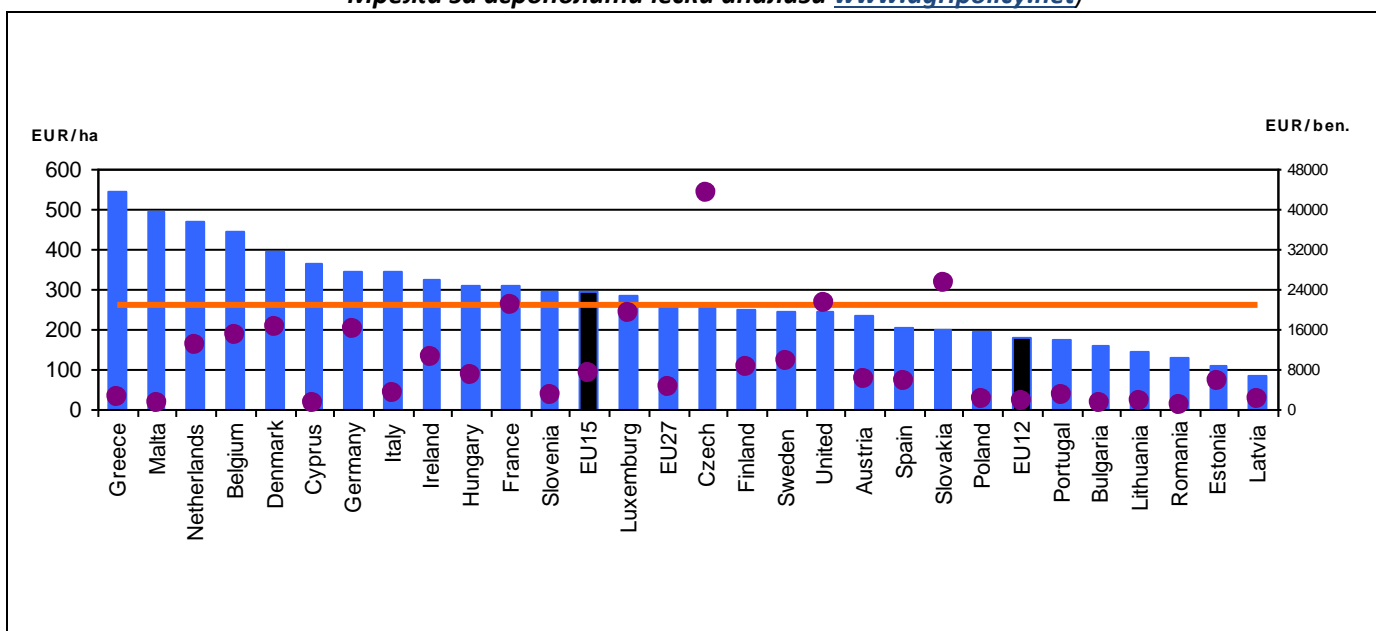
Средства по Схемата за единно плащане на площ по години, лева (по данни на ДФ „Земеделие“)

Схема	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Изплатени по СЕПП	325,069,640.22	409,022,086.65	534,393,022.96	573,524,492.50	725,630,565.17	843,025,169.26
Бюджет по СЕПП	395,261,312.60	486,644,111.80	566,784,972.60	638,903,141.80	782,388,453.00	923,560,052.80
Процент на усвояване	82%	84%	94%	90%	93%	91%

* Обработката на заявленията по кампания 2012г. не е приключила

Сравнителна таблица на директните плащания в ЕС – 27 през 2016г. при настоящите параметри на подпомагане и постигане на пълния 100% пакет за Новите страни-членки (по данни на Мрежа за агрополитически анализи www.agripolicy.net)

Сравнявайки статуквото при директните плащания със запазване на сегашните параметри за подпомагане, за 2016г. фермерите в Гърция получават 544 евро/ха, в Латвия – 83 евро/ха, а в Новите страни членки (приети след 2004г.), в това число и България – средно 182 евро/ха (по данни на Мрежа за агрополитически анализи www.agripolicy.net).

• **SWOT анализ на сектор «Зърнопроизводство»**

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Сравнително стабилен отрасъл при добри в пазарно и климатично отношение години; ▪ Висок относителен дял на зърнените и техническите култури към използваната земеделска площ; ▪ Пшеницата е най-масово отглежданата култура в страната; ▪ Подходящи почвено-климатични условия за зърнопроизводство; ▪ Подобрени технологии на отглеждане, придружени с повишаване на средните добиви; ▪ Добри позиции на българското производство на пшеница и слънчоглед в световен мащаб; ▪ Зърнопроизводството формира положителното външнотърговско салдо на страната; ▪ Наличие на значителен брой средно големи зърнопроизводителни стопанства; ▪ Сравнително добри изкупни цени през последните две-три години; ▪ Наличие на окрупнени парцели за производство; ▪ Натрупан опит в усвояването на средства по Първи и Втори стълб на ОСП; ▪ Сравнително модернизирана земеделска техника; ▪ Изплащаната рента в сектора е гарант за социален мир и подобрен жизнен статус в селата; ▪ Сравнително лесен достъп до кредити от банките; ▪ Развита браншова дейност в сектора; ▪ Развита мрежа от фирми, предлагащи ресурси, услуги и консултации в сектора; ▪ Изградена школа по селекция и проучен генофонд от всички култури; ▪ Висок относителен дял на площите заети с български сортове пшеница и ечемик. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Неравностойно и дискриминационно подпомагане в рамките на ОСП; ▪ Намалена конкурентоспособност на общите европейски пазари; ▪ Липса на дългосрочна стратегия за развитието на земеделието и земеделската наука; ▪ Неясни приоритети в земеделието, променящи се според политическата конюнктура; ▪ Липса на държавно подпомагане в сектора; ▪ Високи цени на горивата и невъзстановяване на част от акциза; ▪ Изпреварващо покачване на цените на входящите производствени ресурси; ▪ Разрушени напоителни съоръжения и занемарено поливно земеделие; ▪ Чести колебания в изкупните цени; ▪ Високи производствени разходи и себестойност на продукцията; ▪ Силно раздробена собственост на земята; ▪ Силна зависимост от климатичните условия; ▪ Невъзможност за управление на климатичния фактор – суши, наводнения, градушки; ▪ Липса на гаранционен фонд при бедствия; ▪ Липса на развита и ефективна застрахователна система; ▪ Силно амортизирана или недостатъчна инфраструктура за съхранение и първична обработка на зърно; ▪ Неблагоприятни условия и недостиг на експортни зърнени терминали и прилежащата инфраструктура; ▪ Недостатъчно ефективни и работещи правила за устойчиво земеползване и комасация; ▪ Случаи на компрометирани търгове за отдаване на земи от ДПФ; ▪ Общински своеволия и липса на унифицирани и прозрачни процедури при отдаването на земи от ОПФ; ▪ Недостиг на квалифицирани земеделски механизатори и специалисти; ▪ Неблагоприятна възрастова структура на заетите в сектора; ▪ Несигурност в дългосрочното арендуване и въздържане от осъществяване на дълготрайни инвестиции; ▪ Липса на паралелни и спомагателни пътища за извършване на земеделски дейности; ▪ Недостатъчно развити връзки с научните институти; ▪ Значителна административна тежест в сектора; ▪ Изместена е българската сортова листа по отношение на културите царевица и слънчоглед; ▪ Слаба информираност на производителите по отношение на борсовата търговия;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Липса на Закон за браншовите организации и критерии за представителност; ▪ Нестабилна политическа обстановка – несигурна бизнес среда; ▪ Неподдържане на полезащитните пояси от горските стопанства; ▪ Неправомерни посегателства върху селскостопански площи и продукция.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Потенциал за изпреварване на страни, които са традиционни производители на зърнени култури; ▪ Достъп до нови международни пазари поради стратегическото местоположение на страната; ▪ Възможност за разработване на неусвоени площи; ▪ Потенциал за развитие на преработвателната индустрия; ▪ Обновената материално-техническа база и модерните средства на производство благоприятстват навлизането на младо поколение фермери в сектора; ▪ По-благоприятно и целенасочено подпомагане в рамките на ОСП 2014-2020; ▪ Развитие на системи за управление на риска; ▪ Облекчена данъчна политика в сектор „Земеделие“; ▪ Нарастващи цени на земеделските продукти на световните пазари; ▪ Комасиране на обработваемата земя; ▪ Създаване на кооперативи и сдружения за снабдяване с производствени ресурси; ▪ Консолидация на земеделски стопанства и форми на сдружаване за съвместно излизане на пазарите; ▪ Развитие на сътрудничеството между наука и агробизнес; ▪ Превръщане на земеделието в приоритетен отрасъл на националната политика и икономика; ▪ Увеличаване на отглежданите култури в зърнопроизводителните стопанства; ▪ Улесняване на достъпа до европейските средства за подпомагане в земеделието; ▪ Улесняване на достъпа до европейските и международните пазари; ▪ Непрекъснато повишаване и осъвременяване на знанията и уменията на производителите и обучение в предприемачество; ▪ Облекчено финансиране от страна на банките за инвестиции в сектора; ▪ Спазване на добри земеделски и екологични практики за подобряване на почвеното плодородие; ▪ Прилагане на агроекологични мерки за опазване на околната среда; ▪ Участие на производителите в борсовата търговия за предпазване от ценови рискове. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ежегодно повишаване на себестойността на продукцията; ▪ Колебания в изкупните цени; ▪ Забавяне на процеса на уедряване на собствеността върху земеделската земя; ▪ Неблагоприятно насочване на европейското подпомагане в рамките на ОСП 2014-2020; ▪ Затруднен достъп до основен и оборотен капитал; ▪ Недостатъчен интерес сред младите за земеделско предприемачество; ▪ Подценяване на проблема с образованието и квалификацията на кадрите в сектора; ▪ Допълнително понижаване на конкурентоспособността на българските производители на общите пазари; ▪ Изоставяне на българските сортове и занемаряване на българския генофонд; ▪ Недостатъчни инвестиции за продължаване на модернизиранието на сектора; ▪ Нестабилен икономически и политически климат; ▪ Изоставане от новите производствени технологии; ▪ Изоставане на сектора в борбата с неблагоприятните последици от климатичните промени; ▪ Забавяне на развитието на поливното земеделие; ▪ Високи цени и затруднен достъп на производителите до земеделски земи; ▪ Изкупуване на българска земеделска земя от чуждестранни инвеститори.

2. Идентифициране на проблемите в сектора

- Влошена конкурентоспособност на българското зърнопроизводство на фона на европейското и световното зърнопроизводство;
- Ниска степен на използване на производствените фактори (земя, труд и капитал) в резултат на технологични, управленски и пазарни слабости;
- Силно раздробена собственост на земята и забавени процеси на комасиране на земеделската земя;
- Разрушени напоителни съоръжения и изключително нисък процент поливни площи;
- Затруднен достъп до пазара поради недостатъчно развита пазарна инфраструктура (складова база и съоръжения за първична обработка и временно съхранение) и липса на сдружаване на производителите за съвместна реализация;
- Неефективни застрахователни практики в сектора.

3. Стратегически цели, мерки и действия за развитие на сектор „Зърнопроизводство“

➤ Стратегическа цел: Повишаване на конкурентоспособността на българските зърнопроизводители

❖ Мярка: Подпомагане на българските производители в рамките на ОСП 2014-2020г.

Действия:

- ✓ Национална агресивна политика насочена към постигането на по-бързо реално изравняване на земеделските субсидии на България със Старите страни членки на ЕС;
- ✓ Силно подпомагане на земеделските производители по Първи стълб на ОСП 2014-2020г.;
- ✓ Запазване на Схемата за единно плащане на площ (СЕПП) до 2020г.;
- ✓ Изплащане на средствата по СЕПП в рамките на стопанската година, която касаят;
- ✓ По-добро структуриране на осите и мерките по ПРСР за 2014-2020г.;
- ✓ Осигуряване на сериозен ресурс за модернизиране на земеделските стопанства по ПРСР 2014-2020г.;
- ✓ Допълнително насърчаване в рамките на ОСП на реалните млади фермери.

❖ Мярка: Национална програма за насърчаване развитието на сектор „Зърнопроизводство“

Действия:

- ✓ Възстановяване на част от акциза върху горива, използвани за земеделски нужди;
- ✓ Прилагане на национални доплащания на площ до достигане на максималния европейски пакет за подпомагане през 2016г.;
- ✓ Пакет от данъчни мерки, насърчаващи земеделското производство и реформиращи бранша (напр. преотстъпен данък за инвестиции в земеделието, отпадане на данъка върху европейските субсидии и др.);
- ✓ Гарантирани средства за управление на риска при кризи и бедствия в сектор „Земеделие“;
- ✓ План на държавата за осигуряване на целеви ресурс от БНБ на банките за краткосрочно и инвестиционно кредитиране на земеделието.

❖ Мярка: Комасирано ползване на земеделската земя

Действия:

- ✓ Създаване на работещи нормативни разпоредби за устойчиво земеползване и комасация на земеделските земи;

- ✓ Изготвяне на единен фермерски регистър, обединяващ всички регистрации на земеделските производители и служещ за подпомагането на фермерите със средства от националния и европейския бюджет;
- ✓ Предотвратяване на неправомерното ползване на земеделски земи;
- ✓ Насърчаване сключването на стандартизирани и дългосрочни арендни договори със собствениците на земеделски земи;
- ✓ Насърчаване развитието на поземлените отношения и доброволното споразумяване на земеделските производители;
- ✓ Прозрачни тръжни процедури при отдаването на земи от ДПФ и ОПФ.

❖ **Мярка: Българските зърнопроизводители – заедно активни и информирани**

Действия:

- ✓ Непрестанно повишаване на компетентността и знанията на производителите, чрез участие в семинари, обучения и специализации за новите технологии;
- ✓ Използване на сортове и хибриди с висок биологичен потенциал, висока адаптивност и пластичност и устойчивост на абиотични и биотични стресови фактори;
- ✓ Прилагане на съвременни производствени технологии за повишаване на добивите и подобряване на качеството;
- ✓ Създаване на местни и национални снабдителни, кредитни, производствени, маркетингови, обслужващи и др. кооперативи на зърнопроизводители за повишаване на конкурентоспособността на отделния земеделец;
- ✓ Развитие на браншовата дейност в сектор „Зърнопроизводство“;
- ✓ Информираност на българските производители относно механизмите за борсова търговия;
- ✓ Адекватно и своевременно информиране на земеделските производители за състоянието на пазарите на земеделски продукти.

❖ **Мярка: Подобряване на инфраструктурата**

Действия:

- ✓ Изграждане на специализирани експортни терминали по суша и вода, с цел подобряване на товарните и икономическите условия при износ на земеделска продукция от страната;
- ✓ Изграждане на паралелни селскостопански пътища;
- ✓ Адаптиране на мрежата от земеделски пътища към реалната структура на стопанствата.

➤ **Стратегическа цел: Отговор на неблагоприятните последици от климатичните промени**

❖ **Мярка: Възстановяване на хидромелиорациите и поливното земеделие**

Действия:

- ✓ Изготвяне и реализиране на национална стратегия за развитие на поливното земеделие и хидромелиорациите;
- ✓ Осигуряване на национален и европейски бюджет за целенасочено инвестиране във възстановяване на хидромелиоративната мрежа;
- ✓ Осигуряване на средства за проекти за напояване в новата ПРСР 2014-2020г.;
- ✓ Планиране на цената на поливната вода до 2020г.;
- ✓ Изграждане на ефективни съоръжения за справяне с вредното влияние на водите.

❖ **Мярка: Прилагане на нови технологии**

Действия:

- ✓ Разработване от научните институти на нови високодобивни сухоустойчиви и студоустойчиви сортове;

- ✓ Инвестиции на зърнопроизводителите за прилагане на нови технологии и ноу-хау за преодоляване на засушавания и измръзвания;
- ✓ Внедряване на алтернативи на традиционното растениевъдство за справяне с климатичните промени;
- ✓ Развитие на потенциала на примитивни видове от групата на зърнено-житните с повишена устойчивост и подходящи за диетично и лечебно хранене: лимец, спелта и др.;
- ✓ Подобряване на сателитните климатични наблюдения, увеличаване обхвата на наблюдаваните агро-показатели и усъвършенстване на агро-климатичните прогнози.

❖ **Мярка: Ефективна застрахователна система**

Действия:

- ✓ Създаване на ефективна застрахователна система в сектор „Земеделие“ с участието на държавата, застрахователните компании и земеделските производители;
- ✓ Набиране, анализиране и обобщаване на агро-показатели и информация за последните години с ел създаване на база данни за застрахователната система;
- ✓ Разширяване на обхвата на рисковете, покривани при застраховането, включително възможност за застраховане на дохода на земеделския производител.

❖ **Мярка: Опазване на околната среда и развитие на устойчиво земеделие**

Действия:

- ✓ Изготвяне и следване на национална програма за икономически ефективно, екологично съвместимо и социално отговорно устойчиво земеделие;
- ✓ Прилагане на европейската политика за ВЕИ от реалните земеделски производители;
- ✓ Спазване на добри земеделски и екологични практики;
- ✓ Употреба на продукти за защита на растенията от ново поколение, щадящи околната среда и хората;
- ✓ Прилагане на „зелените мерки“, заложи в ОСП 2014-2020г.;
- ✓ Засилване на агроекологичните дейности в зърнопроизводителните райони на страната.

➤ **Стратегическа цел: Трансфер на знания и иновации и връзка с науката**

❖ **Мярка: Модернизиране на сектор „Зърнопроизводство“**

Действия:

- ✓ Насърчаване на навлизането и развитието на високите технологии в сферата на земеделието;
- ✓ Създаване на система за финансова подкрепа при внедряването на алтернативни култури, необходими за правилния сеитбооборот;
- ✓ Масово приложение на системите за прецизно земеделие (навигационни системи, автопилоти и др.).

❖ **Мярка: Бизнес и наука – успешно партньорство**

Действия:

- ✓ Скъсяване на връзката между научните земеделски институти и земеделските производители за развитието на взаимно печелившо партньорство;
- ✓ Кадрово обезпечаване на бранша чрез адекватно обучение на заетите в земеделието (квалифицирани механизатори, агрономи и т.н.);
- ✓ Адаптиране и стимулиране на земеделската наука в условията на пазарна икономика;
- ✓ Привличане и мотивиране на млади научни работници;
- ✓ Развитие и насърчаване на практически приложими и бизнес насочени научни иновации;

- ✓ Стимулиране развитието на селекционни направления за пренебрегвани растителни видове, които вследствие на климатичните промени придобиват стопанско значение (фъстъци, сусам, ориз);
- ✓ Запазване на българската генбанка и толериране на българските сортове;
- ✓ Насърчаване на изследванията за създаване на нови успешни сортове, хибриди и линии селскостопански култури;
- ✓ Приложение на публично-частното партньорство в научните изследвания.

➤ **Стратегическа цел: Ефективна нормативна рамка и подобряване на административния капацитет**

❖ **Мярка: Законодателни инициативи**

Действия:

- ✓ Изготвяне и прилагане на ефективен и работещ Закон за браншовите организации в сектор „Земеделие“ с цел делегиране на права и компетенции;
- ✓ Нормативни действия за категоризация и квалификация на земеделския труд и гарантиране на достойно здравно и пенсионно осигуряване в сектор „Земеделие“;
- ✓ Нормативни действия за продължаване на забраната за придобиване на собственост или за арендуване на българска земеделска земя от чуждестранни граждани;
- ✓ Промени в Закона за опазване на селскостопанската продукция и в Закона за опазване на селскостопанското имущество с цел изработване на ефективна методика за опазване от посегателствата;
- ✓ Промени в Закона за собствеността и ползването на земеделските земи за подобряване на прозрачността и урегулиране на процедурите при отдаване под наем на земи от ДПФ и ОПФ;
- ✓ Гласуване и приемане на официален документ за развитие на българското земеделие в условията на Обща селскостопанска политика 2014-2020г.;
- ✓ Хармонизиране на българските закони и наредби с европейското законодателство по отношение на нормативна рамка на Общата селскостопанска политика;
- ✓ Промяна, актуализация и опростяване на нормативната и законова уредба, касаеща сектор „Земеделие“.

❖ **Мярка: Административно реформиране в сектор „Земеделие“**

Действия:

- ✓ Подобряване на административния капацитет на МЗХ и ДФЗ;
- ✓ Създаване на контактни и експертни групи към централните и местните структури на МЗХ и ДФЗ за облекчаване на административната тежест за земеделските производители;
- ✓ Създаване на контактни и експертни групи към централните и местните структури на МЗХ и ДФЗ за сътрудничество с браншовите организации;
- ✓ Възлагане на компетенции и дейности и делегиране на правомощия от МЗХ и ДФЗ към национално представителните браншови организации в сектор „Земеделие“;
- ✓ Упражняване на контрол от страна на МЗХ и налагане на санкции при неподдържане на полезащитните пояси;
- ✓ Опростяване на административните процедури в сектора;
- ✓ Засилване на мерките за прозрачност и публичност при процедурите за отпускане на финансова помощ от европейски и национални фондове;
- ✓ Улесняване на достъпа до информация и подобряване на комуникацията между служителите на МЗХ и ДФЗ и земеделските производители.